

ASN Bank Issuepaper

Biodiversiteit

Bescherming van de
diversiteit van organismen
en ecosystemen

ASN Bank Issuepaper

Biodiversiteit

mei 2010

2

In deze ASN Bank Issuepaper

Biodiversiteit

komen achtereenvolgens aan bod:

A. Inleiding

B. De uitgangspunten

C. Bescherming en versterking van de biodiversiteit

D. Biodiversiteitsbeleid

E. Selectiecriteria biodiversiteit

voor ondernemingen, instellingen en projecten

F. Selectiecriteria biodiversiteit voor staatsobligaties

G. Biodiversiteit bij de overige activiteiten van de ASN Bank

H. Bronnen

I. Bijlagen

A Inleiding

Deze issuepaper geeft een toelichting op de wijze waarop de ASN Bank haar Bijzondere Beleggingscriteria interpreteert en toepast als het gaat om biodiversiteit. Biodiversiteit is het derde grote thema van het ASN-beleggingsbeleid, naast klimaat en mensenrechten. Met deze drie thema's bestrijken we bijna alle onderwerpen die van belang zijn bij de selectie van onze beleggingen:

- het thema mensenrechten legt de focus op de manier waarop we via onze investeringen omgaan met mensen;
- het thema klimaat gaat over de wijze waarop wij via onze investeringen het klimaat beïnvloeden;
- het thema biodiversiteit geeft aan hoe we via onze investeringen omgaan met milieu en natuur.

Deze drie thema's hebben een duidelijke samenhang. Wat hen bindt zijn de begrippen rechtvaardigheid en duurzaamheid.

De ASN Bank wil als duurzame bank bijdragen aan het behoud en de versterking van de biodiversiteit en van ecosystemen. Deze issuepaper beschrijft de beleggingscriteria voor biodiversiteit die de ASN Bank toepast in de selectie van haar investeringen. Deze paper beschrijft tevens de wijze waarop de ASN Bank het onderwerp biodiversiteit invult bij het uitbrengen van haar stem als aandeelhouder van beursgenoteerde ondernemingen en in de dialogen die zij met deze ondernemingen aangaat.

Beschrijving en belang van biodiversiteit

Biodiversiteit is de variatie aan levende organismen en de verscheidenheid aan relaties die zij met elkaar hebben in ecosystemen. Zij is een bron van welvaart, die maar gedeeltelijk in geld is uit te drukken. Biodiversiteit heeft voor velen een intrinsieke waarde die voldoende is om haar bescherming te legitimeren. Biodiversiteit levert via ecosystemen diensten die voor mensen economische, esthetische, religieuze en culturele waarden hebben. Bijvoorbeeld de productie van zuurstof, waterzuivering, voeding, brandstoffen, grondstoffen, medicijnen, bescherming en recreatie [1]. In de ecosystemen die deze diensten leveren, bestaat een balans tussen de verschillende dier-, plant- en micro-organismen waarover nog maar weinig bekend is. Daarom is het belangrijk om de biodiversiteit te

beschermen om te voorkomen dat die balans verstoord wordt. De bescherming van biodiversiteit en ecosystemen is dus niet alleen vanuit een morele overweging gewenst, maar ook vanuit economisch oogpunt noodzakelijk. Veel diensten en producten zijn immers sterk afhankelijk van de biodiversiteit [2]. Dat geldt in het bijzonder voor de armste mensen, van wie er meer dan een miljard direct afhankelijk zijn van natuurlijke hulpbronnen zoals voedsel, schoon water en hout.

De ASN Bank en biodiversiteit

De ASN Bank onderscheidt investeringen met een hoog en een laag 'biodiversiteitsrisico'. Hoe groot het risico is, hangt af van de vraag of een sector veel of weinig bijdraagt aan de bedreigingen van de biodiversiteit zoals geformuleerd in paragraaf C. Sectoren met een hoog biodiversiteitsrisico zijn bijvoorbeeld landbouw, visserij, bouw & bouwmaterialen, elektriciteitsproductie, bosbouw, mijnbouw en olie- & gaswinning. Sectoren met een veel minder negatief effect op de biodiversiteit en dus een laag risico, zijn bijvoorbeeld software en media & entertainment. In de bijlage vindt u de volledige sectormatrix.

De ASN Bank kan direct en indirect bijdragen aan het versterken van de biodiversiteit. De directe bijdrage is mogelijk door effecten die zijn gerelateerd aan onze kantoororganisatie. De indirecte bijdrage is mogelijk via de effecten van onze kernactiviteit: investeren en beleggen. Voor een bank, dus ook voor de ASN Bank, is de impact van de indirecte effecten aanzienlijk groter dan die van de directe effecten. Onze bijdrage aan de indirecte effecten staat dan ook centraal in deze issuespaper. Daarbij geldt dat ons beleggingsperspectief voor ons biodiversiteitsbeleid mondiaal is: wij beperken ons niet tot Nederland. Dat neemt niet weg dat wij ook voor onze directe effecten verantwoordelijkheid nemen. Dat leest u in hoofdstuk G.

B De uitgangspunten

De uitgangspunten voor de beleggingscriteria voor biodiversiteit van de ASN Bank zijn verschillende internationale verdragen en overeenkomsten op het gebied van biodiversiteit. Zo volgen wij voor biologische diversiteit, ofwel biodiversiteit, de definitie van de Convention on Biological Diversity (CBD) van 1992 [3]:

The variability among living organisms from all sources, including, inter alia, terrestrial, marine, and other aquatic ecosystems, and the ecological complexes of which they are part: this includes diversity within species, between species and of ecosystems.

(Vertaald: De variatie van levende organismes van elke afkomst, inclusief onder meer ecosystemen op land, in de zee en in andere wateren, en de ecologische complexen waarvan zij deel uitmaken. Dit houdt in: diversiteit van soorten, tussen soorten, en van ecosystemen.)

In het kort kan biodiversiteit worden omschreven als de variatie van het leven in al zijn verschijningsvormen. Biodiversiteit betreft dus niet alleen de diversiteit in soorten, maar ook genetische diversiteit en diversiteit in ecosystemen.

Gezonde ecosystemen leveren belangrijke diensten aan de mens, zoals schoon water, schone lucht en grondstoffen. Een afname aan biodiversiteit bedreigt het voortbestaan van ecosystemen en daarmee ook de levering van de diensten. Ecosysteemdiensten zijn er op verschillende niveaus, zoals lokale diensten (bestuiving door insecten), regionale diensten (waterreiniging, houtleverantie), en wereldwijde diensten (klimaatregulatie). Naast deze instrumentele waarde heeft biodiversiteit voor veel mensen en culturen ook een intrinsieke waarde.

De ASN Bank wil door haar investeringsactiviteiten bijdragen aan het behoud, de bescherming en waar mogelijk de versterking van de bestaande biodiversiteit. Daarbij volgen wij de doelstelling zoals verwoord in de CBD:

Het behoud van biologische diversiteit, het duurzame gebruik van haar onderdelen, en het eerlijk verdelen van de voordelen die uit het gebruik van genetische middelen voortvloeien.

Met haar investeringen wil de ASN Bank bijdragen aan het behoud van dier- en plantensoorten en het behouden en verbeteren van ecosysteemdiensten. Alle beleggingen in projecten, bedrijven en leningen worden dan ook op hun positieve bijdrage aan biodiversiteit getoetst.

C Bescherming en versterking van de biodiversiteit

Uit het Millenium Ecosystems Assessment, MA [4] blijkt dat activiteiten van de mens de grootste problemen voor biodiversiteit veroorzaken. Belangrijke conclusies uit het MA zijn:

- Mensen hebben meer aan biodiversiteit dan alleen de bijdrage ervan aan de materiële welvaart en levensonderhoud. Biodiversiteit draagt bij aan veiligheid, veerkrachtigheid, sociale relaties, en vrijheid van keuzes en acties.
- Veranderingen in biodiversiteit door menselijk toedoen zijn in de afgelopen vijftig jaar sneller gegaan dan op enig ander moment in de geschiedenis. De oorzaken van de veranderingen die leiden tot verlies van biodiversiteit en veranderingen van ecosystemendiensten zijn stabiel, verminderen niet en worden zelfs sterker. De vier waarschijnlijke toekomstscenario's die in de MA worden geschetst, voorspellen dat de snelheid van deze veranderingen groter zal worden.

Millennium Ecosystem Assessment (MA)

De Millennium Ecosystem Assessment (MA) is in 2000 in het leven geroepen door Kofi Annan, secretaris-generaal van de Verenigde Naties, en ging in 2001 van start. Het doel van de MA was om de gevolgen van veranderingen van ecosystemen voor het welzijn van mensen in te schatten. Tevens moest de MA een wetenschappelijke basis leggen voor maatregelen om het behoud en verantwoord gebruik van deze systemen te vergroten, evenals hun bijdrage aan het welzijn van de mens. Aan de MA hebben meer dan 1.360 experts over de hele wereld gewerkt. Hun conclusies zijn gebundeld in vijf technische boekwerken en zes samenvattingen. Deze bieden een wetenschappelijke inschatting op basis van de meest recente gegevens van de toestand en ontwikkelingsrichting van de ecosystemen van de wereld en de diensten die zij bieden (zoals schoon water, voedsel, hout, voorkoming van overstromingen en natuurlijke rijkdommen). Ook bevatten de rapporten mogelijkheden om duurzaam gebruik van ecosystemen te herstellen, behouden en vergroten.

Bron: www.millenniumassessment.org

Ondernemingen en instellingen dragen verantwoordelijkheid voor de biodiversiteit. Niet alleen omdat hun impact op de ecosystemen groot is, maar ook omdat hun bedrijfsvoering grotendeels afhankelijk is van de ecosystemendiensten. Het verlies aan biologische diversiteit en ecosystemendiensten kan dus vanuit twee gezichtsvelden bekeken worden: het 'impact perspective' en het 'dependency perspective'. [5]

Om de biodiversiteit te beschermen en te versterken, richt de ASN Bank haar beleggingscriteria op de bedreigingen voor biodiversiteit. Het 'impact perspective' staat dus centraal. De belangrijkste bedreigingen voor biodiversiteit volgens het MA zijn:

1. verandering van landgebruik (verlies van natuurlijke habitat);
2. klimaatverandering;
3. introductie van uitheemse soorten;
4. overexploitatie;
5. vervuiling.

Ad 1: Verandering van landgebruik

Steeds vaker worden bijvoorbeeld bossen gekapt om plaats te maken voor landbouwgrond, of wordt de groene ruimte rond steden volgebouwd. Hierbij is er vaak geen oog voor biodiversiteit. Daardoor verliezen soorten hun habitat. Ecosystemen hebben vaak een balans waarvan we nog maar weinig weten. Zo kan het verdwijnen van een enkele soort soms onverwacht al genoeg zijn om ecosystemendiensten te verliezen. Bovendien kan er door verandering van landgebruik ook erosie ontstaan, waardoor juist in kwetsbare gebieden kostbare vruchtbare landbouwgrond verdwijnt.

Palmolie

Palmolie zit in steeds meer producten: al in bijna 60% van de supermarktproducten. Door de toenemende vraag naar palmolie worden steeds meer tropische regenwouden gekapt om palmolieplantages aan te leggen. Deze landbouwgebieden hebben geen enkele biodiversiteitswaarde. En dat terwijl de grote mate van biodiversiteit, met de vele honderden soorten bomen en vele tienduizenden andere soorten, juist tropische regenwouden zo uniek maakt. Bovendien putten deze monoculturen de bodem uit, waardoor uiteindelijk onvruchtbare woestijnen ontstaan.

Bron: www.rspo.org

Ad 2: Klimaatverandering

Klimaatverandering bedreigt soorten en ecosystemen. Regio's worden droger of juist natter of warmer, waardoor ecosystemen veranderen. De spreiding van soorten is voor een belangrijk deel afhankelijk van het klimaat. Plant- en diersoorten kunnen zich echter vaak niet snel genoeg aanpassen aan klimaatveranderingen. Andere soorten breiden zich juist uit naar gebieden waar ze voorheen niet voorkwamen en zorgen daar voor overlast.

Klimaatverandering kan ook ecosysteemfuncties vernietigen. Zo is de kans groot dat koralen massaal zullen verdwijnen doordat de toename van kooldioxide in de atmosfeer leidt tot verzuring van de oceanen. De koraalriffen verdwijnen dan als toeristische trekpleister. Klimaatverandering leidt ook tot verspreiding van ziekten in regio's waar ze eerder niet voorkwamen [6].

De eikenprocessierups

Eikenprocessierupsen komen voor in eikenbossen en -lanen; soms ook in tuinen. Zij kunnen, vooral in eikenlanen, een plaag vormen waarbij bestrijding gewenst of zelfs onvermijdelijk is. Oorspronkelijk komt de eikenprocessierups uit Zuid- en Centraal Europa. De rupsen houden van warmte en zitten vooral aan de zonnige zuidkant van eikenstammen. De rups kan in Nederland overleven dankzij het warmere weer van de laatste jaren. Onder bepaalde omstandigheden, zoals een warm en droog voorjaar, kunnen plagen optreden. Vóór 1980 is deze soort slechts enkele malen in ons land gesignaleerd. Sinds 1987 is het een algemene soort in Noord-Brabant en het aangrenzende deel van Limburg. Vanaf 1996 heeft de soort zich steeds verder uitgebreid; voortplanting is inmiddels waargenomen in de Achterhoek, op de Veluwe en in Utrecht. Zwervende mannetjes van de eikenprocessierupsvlinder kunnen in het verspreidingsgebied nagenoeg overal worden aangetroffen. Ook ten noorden en westen van de genoemde gebieden worden geregeld zwervende mannetjes aangetroffen. Het aantal exemplaren fluctueert sterk van jaar tot jaar.
Bron: www.natuurkalender.nl

Ad 3: Introductie van uitheemse en invasieve soorten

De introductie van uitheemse soorten wordt vaak over het hoofd gezien als oorzaak van het verdwijnen van inheemse soorten. De introductie van een enkele uitheemse soort kan echter al leiden tot de uitroeiing van een complete andere soort. Het betreft dan invasieve

soorten, die een bedreiging vormen voor andere soorten, ecosystemen, de economie of de gezondheid van de mens. De toevoeging 'invasief' is belangrijk omdat niet alle uitheemse soorten altijd een bedreiging vormen voor inheemse soorten. In ten minste de helft van de gevallen waarbij in de laatste eeuwen soorten zijn verloren, hebben uitheemse soorten een rol gespeeld. Een Nederlands voorbeeld is het uitzetten van vossen op Vlieland, die daar uitheems zijn en flink huishouden onder vogels.

Uitheemse soorten zorgen ook steeds meer voor economische schade doordat zij tuinbouw- en landbouwgewassen aantasten, zoals de Oost-Aziatische boktor in Nederland.

De boktor van Boskoop

De Plantenziektenkundige Dienst (PD) heeft in Boskoop drie loofbomen met de Oost-Aziatische boktor (*Anoplophora chinensis*) aangetroffen. Het is de tweede keer dat in Nederland een aantasting van planten in de groene ruimte is gevonden. Om te voorkomen dat de boktor zich in het gebied vestigt, heeft het ministerie van LNV besloten alle loofbomen en -struiken in het gebied te verwijderen, met een straal van honderd meter rond de vondst.
Bron: Tuin & Landschap 17 dec 2009

Ad 4: Overexploitatie

Overexploitatie van ecosystemen heeft sterk bijgedragen aan de uitroeiing van honderden soorten en het in gevaar brengen van nog veel meer soorten (zoals walvissen en veel grote Afrikaanse zoogdieren). De meeste uitroeiingen in de laatste eeuwen waren een gevolg van overexploitatie door jacht, visserij, landbouw en bosbouw. Een gevolg kan zijn dat ecosystemen vervolgens geen voedselbron meer zijn (visserij).

Paling

Een bekend slachtoffer van overexploitatie is de paling. Deze vissoort was enkele decennia geleden nog in overvloed beschikbaar. De populariteit van gerookte paling in Nederland en van babypaling in Engeland heeft echter tot gevolg gehad dat de paling nu op het randje van uitsterven is. Milieuorganisaties zeggen dat alleen een volledig vangstverbod gedurende meerdere jaren de populatie weer op peil kan krijgen.
Bron: IUCN Red List, European Eel

Ad 5: Vervuiling

Vervuiling met bijvoorbeeld organische en chemische stoffen (zoals persistent organic pollutants ofwel POP's) vormt een bedreiging voor veel soorten en ecosystemen. Giftige stoffen accumuleren in de voedselpiramide. Vooral organismen in de top van die piramide (zoals de mens) lopen het risico veel te hoge concentraties giftige stoffen in hun lichaam te krijgen. Een ander voorbeeld is het lozen van grote hoeveelheden afvalwater, wat ertoe kan leiden dat het leven volledig verdwijnt uit rivieren, meren en kustwateren.

Atrazine

Groenverdelger castrateert kikkers

De laatste jaren sterft de ene kikkersoort na de andere uit. Dat is geen gevolg van klimaatverandering, maar van landbouwgif. Atrazine is een onkruidverdelger. Het is een chloorverbinding die lastig afgebroken wordt en heel lang giftig blijft. Het smerige goedje komt in het grondwater en oppervlaktewater terecht en maakt mannetjeskikkers onvruchtbaar.

Bron: Trouw 4 maart 2010

D Biodiversiteitsbeleid

Het investeringsbeleid van de ASN Bank op het gebied van biodiversiteit is erop gericht te investeren in ondernemingen, instellingen en projecten die bijdragen aan bescherming of verbetering van de biodiversiteit of die effectieve maatregelen nemen om bedreigingen te voorkomen of te compenseren.

Met ons beleggingsbeleid willen wij voorkomen (preventie) dat onze investeringen leiden tot verlies aan soorten en biodiversiteitsdiensten. Voorbeelden zijn het behoud van bos en natuurgebieden, wat het voortbestaan van biodiversiteitsfuncties waarborgt; en de aanleg van reinigingsinstallaties om te voorkomen dat er gevaarlijke stoffen in de natuur terechtkomen. Wij kunnen ook met ons beleggingsbeleid het behoud van soorten en ecosysteemdiensten juist versterken, bijvoorbeeld door te beleggen in de aanleg van nieuw bos of zelfs nieuwe natuur.

De ASN Bank hanteert hierbij het perspectief van de klant. Deze wil enerzijds voorkomen dat zijn of haar geld terechtkomt bij de verkeerde activiteiten, en anderzijds met zijn of haar geld bijdragen aan verbetering van de biodiversiteit. Wij willen de klant garanderen dat zijn of haar bijdrage aan het voorkomen, opvangen en verminderen van het biodiversiteitsprobleem zo groot mogelijk is per gespaarde of belegde euro. Tegelijkertijd willen wij op de lange termijn een rendement behalen dat het gezonde voortbestaan van de ASN Bank waarborgt en erkennen wij de noodzaak om de toevertrouwde middelen te beheren op een wijze die recht doet aan de verwachtingen van de klant.

Criteria voor biodiversiteit

Om onze doelen met betrekking tot biodiversiteit te realiseren hebben wij criteria ontwikkeld die aangeven wanneer activiteiten¹ in aanmerking komen voor een investering door de ASN Bank. Een duidelijke beschrijving van deze activiteiten is van belang voor een goed begrip van ons beleggingsbeleid. Voor de volledigheid: in dit issuepaper lichten we alleen het investeringsbeleid van de ASN Bank voor biodiversiteit toe, en niet alle andere aspecten, zoals mensenrechten en klimaat, waar de ASN Bank óók op toetst.

Onze criteria voor biodiversiteit gelden voor alle investeringen in bedrijven en instellingen. Alle investeringen in aandelen, obligaties, projecten en staatsobligaties toetsten wij aan deze criteria. Ook bij het uitbrengen van onze stem op aandeelhoudersvergaderingen en bij dialogen met ondernemingen volgen wij het biodiversiteitsbeleid zoals beschreven in deze issuepaper.

In het beleidsproces 'bewaken selectiebeleid' zijn onze interne processen uitgewerkt in geformaliseerde procedures. Deze zorgen ervoor dat het beleid dat is vastgelegd in deze Issuepaper Biodiversiteit, daadwerkelijk wordt geïmplementeerd en uitgevoerd.

De ASN Bank investeert in ondernemingen en instellingen die bijdragen aan bescherming of verbetering van de biodiversiteit. Dat doen wij door effectieve maatregelen te nemen of activiteiten te ontplooiën om de bedreigingen die het MA heeft vastgesteld, te

1 Bewust hanteren wij de term 'activiteiten' in plaats van 'sectoren'. 'Activiteiten' is namelijk specifiek en geeft duidelijker aan waar het de ASN Bank om te doen is. De term 'sectoren' is zo breed dat dit te weinig onderscheidend is.

voorkomen of te compenseren. Deze bedreigingen zijn, zoals eerder genoemd:

- verandering van landgebruik (verlies van natuurlijke habitat);
- klimaatverandering;
- introductie van uitheemse soorten;
- overexploitatie;
- vervuiling.

E Selectiecriteria biodiversiteit voor ondernemingen, instellingen en projecten

Hieronder beschrijven wij de activiteiten die bedreigend kunnen zijn voor de biodiversiteit. Daarna volgt een opsomming van de sectoren waar deze activiteiten veel voorkomen. Ten slotte volgen de beoordelingsrichtlijnen waaraan ondernemingen in deze sectoren moeten voldoen om door de ASN Bank te worden goedgekeurd. De ASN Bank keurt dus die ondernemingen en instellingen goed die met hun activiteiten en binnen hun invloedssfeer geen bedreiging vormen voor de biodiversiteit, of die voldoen aan de beoordelingsrichtlijnen.

Richtlijnen zijn voor de ASN Bank niet vrijblijvend. Er kunnen zich in de praktijk echter situaties voordoen waarbij niet letterlijk wordt voldaan aan een gewenste maatregel, maar in de praktijk wel. Ook evolueren richtlijnen en kunnen er nieuwe en betere richtlijnen ontstaan. ASN Bank neemt dit mee in haar beoordelingen.

De sectoren die hieronder niet genoemd worden, hebben een laag risico om de biodiversiteit te bedreigen. Dat is echter geen absolute waarheid. Het blijft noodzakelijk bij de selectie van ondernemingen en instellingen uit deze sectoren rekening te houden met mogelijke bedreigingen van de biodiversiteit.

De ketenverantwoordelijkheid van een onderneming of instelling is gedefinieerd als de activiteiten en invloedssfeer van de onderneming of instelling. Met de activiteiten en invloedssfeer bedoelen wij de onderneming of instelling zelf, en die delen van de keten waarop zij invloed kan uitoefenen of waarover zij zeggenschap heeft.

1. Verandering van landgebruik (verlies van natuurlijke habitat)

Activiteiten die de biodiversiteit bedreigen:

- De productie of het gebruik van biobrandstoffen van de eerste generatie.
- Activiteiten die een negatief effect hebben op beschermde of erkende natuurgebieden.
- Verandering in landgebruik dat negatief uitpakt voor de zogenaamde rodelijstsoorten [7]. Het hoeft hier dus niet te gaan om natuurgebieden, maar het betreft gebieden waar rodelijstsoorten van afhankelijk zijn.
- Gebruik van hout uit oerbossen.
- Drooglegging van wetlands (wat ook leidt tot uitstoot van broeikasgassen).
- Activiteiten in high conservation value areas (HCVA's). Naast wettelijk beschermde gebieden, gaat het hier om gebieden met een hoge biodiversiteitswaarde die (nog) niet beschermd zijn.

Betrokken sectoren:

- Landbouw, vooral de teelt van soja, palmolie en suikerriet.
- Veeteelt en viskweek.
- Bosbouw, papierindustrie, grootschalige papierverbruikers.
- De sector biobrandstoffen.

Beoordelingsrichtlijn:

- De onderneming of instelling volgt de IUCN-richtlijnen voor Protected Area Management Categories.
- De onderneming of instelling ontwikkelt geen activiteiten die vallen onder de categorieën I-IV van de IUCN, de UNESCO World Heritage Convention en de Ramsar Convention on Wetlands.
- De onderneming of instelling herstelt het oorspronkelijke ecosysteem na beëindiging van de activiteiten ter plekke.
- Geen drooglegging van wetlands.
- Wanneer de onderneming of instelling hout uit oerbossen gebruikt, is dit uitsluitend hout met FSC-keurmerk (ancient forests).
- De onderneming of instelling respecteert HCVA's door palmolie en soja alleen te verbouwen conform de criteria van bijvoorbeeld het Braziliaanse Sojaplatform [8] en de Roundtable on Palmoil (voor palmolie) en alleen biomassa van de tweede generatie te gebruiken.

2. Klimaatverandering

Bedreigende activiteiten voor de biodiversiteit:

- Grootschalig gebruik van fossiele brandstoffen als bruinkolen, kolen, olie en gas,
- Ontbossing;
- Producten die in de gebruiksfase veel fossiele energie verbruiken, zoals vervoer over de weg en door de lucht op basis van verbrandingsmotoren.

Betrokken sectoren:

- Elektriciteitscentrales op fossiele energiebronnen.
- Grootverbruikers van fossiele energie zoals mijnbouw, de exploratie en productie van bruinkolen, kolen, olie en gas, basischemie, basismetaleel en de productie van cement.
- Bosbouwbedrijven, papierfabrieken, grote papierverbruikers (uitgevers).
- Landbouwbedrijven.

Beoordelingsrichtlijn:

- Geen gebruik van fossiele brandstoffen voor de opwekking van elektriciteit.
- Geen activiteiten op het gebied van de exploratie en productie van fossiele energie, basischemie, basismetaleel en cement.
- Duurzaam bosbeheer op basis van erkende richtlijnen voor duurzaam bosbeheer, zoals de FSC-richtlijnen.

Zie voor een meer uitgebreide onderbouwing de Issuepaper Klimaat.

3. Introductie van uitheemse soorten

Bedreigende activiteiten voor de biodiversiteit:

- Introductie van uitheemse en invasieve soorten die een bedreiging kunnen vormen voor lokale soorten of ecosystemen.

Betrokken sectoren:

- Internationale transportbedrijven (luchtvaart en scheepvaart).
- Toerisme.
- Tuincentra en dierenwinkels.
- Land en tuinbouw
- Visserij

Beoordelingsrichtlijn:

Beschikbaarheid van beleid om de introductie van invasieve soorten te voorkomen.

4. Overexploitatie

Bedreigende activiteiten voor de biodiversiteit:

- Handel in, of jacht op bedreigde diersoorten (bijvoorbeeld walvissen) die op de rode lijst staan.
- Niet-duurzame landbouw, bosbouw, visserij.

Betrokken sectoren:

- Bosbouw, landbouw en visserij.
- Sector biobrandstoffen.
- Textielproductie.
- Luxegoederen.
- Toerisme.
- Voedingsmiddelenindustrie.

Beoordelingsrichtlijn:

- Geen gebruik van rodelijstsoorten. Instellingen die zich juist inspannen om bedreigde diersoorten te beschermen door bijvoorbeeld fokprogramma's, vallen hier juist niet onder. Het bedrijf of de instelling moet voldoen aan Cites.
- Of bosbouw, landbouw of visserij duurzaam is, beoordeelt de ASN Bank op de beschikbaarheid van erkende keurmerken op het gebied van biodiversiteit zoals de keurmerken FSC (Forest Stewardship Council) voor hout en MSC (Marine Stewardship Council) voor vis, of op een werkwijze die daarmee vergelijkbaar is.
- De productie van commodity's die een grote ecologische impact kunnen hebben, zoals koffie, suiker, soja en palmolie, moet minimaal voldoen aan de best-practicecodes die voor deze commodity's zijn opgesteld door internationale forums, zoals de Roundtable on Palmoil voor palmolie.

Keurmerken zijn voor de ASN Bank een goed hanteerbaar criterium om beleggingen te selecteren. Keurmerken zijn commerciële instrumenten. De ASN Bank wil zich niet committeren aan specifieke keurmerken. Keurmerken zijn immers onderhevig aan wijzigingen. Bovendien kunnen er nieuwe of zelfs betere keurmerken op de markt komen, waaraan wij niet bij voorbaat voorbij willen gaan.

5. Vervuiling

Bedreigende activiteiten voor de biodiversiteit:

- Activiteiten die kunnen leiden tot 'genetische vervuiling', zoals gentechnologie, waarbij genen terecht komen in soorten waarin ze van nature niet voorkomen.
- Activiteiten waarbij stoffen in het milieu komen waarvan de veiligheid niet is aangetoond. (Zie ook de Issuepaper Mensenrechten voor gevaarlijke stoffen voor de mens.)
- Activiteiten waarbij stoffen (bijvoorbeeld meststoffen) in zulke grote hoeveelheden in ecosystemen terecht komen, dat deze zet niet of onvoldoende kunnen verwerken.

Betrokken sectoren:

- Landbouw, bosbouw, visserij.
- Gentechnologiebedrijven.
- Chemie.
- Voedingsmiddelenindustrie.
- Mijnbouw, olie- en gaswinning.
- Metaalbewerking.
- Elektronica.
- Afvalverwerking.
- Textiel-productie.
- Farmacie.

Beoordelingsrichtlijn:

- Activiteiten van ondernemingen moeten voldoen aan het Cartagena-protocol. In de praktijk betekent dit dat een onderneming die werkt met genetisch gemodificeerde organismen (GMO), moet voldoen aan de geldende wet- en regelgeving. Gezien het investeringsbeleid dat de ASN Bank volgt voor GMO en dat is vastgelegd in de notitie GGO Beleid ASN Bank [9], voldoen wij hier automatisch aan.
- Geen ongezuiverde lozingen in lucht en water, geen lozingen in de bodem.
- Bij export van bestrijdingsmiddelen volgt de onderneming of instelling de Rotterdam Convention.
- Bij chemisch afval volgt de onderneming of instelling de Basel Convention.
- Bij persistent organic pollutants (POP's) volgt de onderneming of instelling de Stockholm Convention;
- Bij stoffen die de ozon aantasten volgt de onderneming of instelling het Montreal Protocol.
- Over de registratie van effecten van chemische stoffen zijn internationaal diverse regels afgesproken, zoals Reach voor de EU en GHS. Wij verwachten dat de onderneming of instelling daaraan deelneemt.

Voorwaarden voor een positieve beoordeling

De ASN Bank beoordeelt ondernemingen en instellingen positief wanneer zij:

- beleid hebben geformuleerd op het gebied van biodiversiteit waarbij bovenstaande punten aan bod komen;
- zij dit beleid monitoren en
- zij daarover verslag doen conform de richtlijnen van het Global Reporting Initiative (GRI) op het gebied van biodiversiteit.

Compensatie

Een onderneming of instelling kan verlies aan biodiversiteit compenseren (set off). Wij kunnen dat positief beoordelen, mits zij voldoet aan de voorwaarden voor een goede compensatie gebaseerd op het principe van 'no net loss', geen nettoverlies aan biodiversiteit:

- **Gelijke kwaliteit**
Bijvoorbeeld: verlies van een wetland op de ene plek kan alleen gecompenseerd worden door de aanleg van een nieuw, vergelijkbaar (oppervlakte, soortenrijkdom) wetland elders.
- **Gelijktijdigheid**
De tijd tussen het moment dat het ene gebied verloren gaat en de aanleg van het nieuwe gebied mag niet te lang zijn, dat wil zeggen, hooguit enkele jaren.
- **Uitvoering gegarandeerd**
Afspraken over de uitvoering van compenserende maatregelen moeten voldoende juridisch zijn vastgelegd.

Bij de beoordeling van deze punten kunnen wij afgaan op de beoordeling van (lokale) gerenommeerde natuurorganisaties.

Het Business and Biodiversity Offsets Programme (BBOP) ontwikkelt methoden en proefprojecten voor compensatie, zoals de 'BBOP Biodiversity Offset Principles'. De ASN Bank neemt bij de beoordeling van concrete compensatieprojecten de richtlijnen en inzichten van de BBOP mee. Het is echter te vroeg deze als standaarden te gebruiken.

Betrouwbaarheid informatie

Lang niet altijd kunnen wij over voldoende betrouwbare informatie beschikken om de criteria voor biodiversiteit met volledige zekerheid te kunnen toepassen. Wij zijn daarbij afhankelijk van de informatie van derden. Als er onvoldoende betrouwbare informatie is over punten die voor de ASN Bank essentieel zijn, zien wij af van een investering.

Extra voorwaarden

Bij projectfinancieringen volgen wij, behalve de hiervoor genoemde criteria, tevens de Equator Principles (www.equator-principles.com). Voor biodiversiteit moeten projecten volgens de Equator Principles voldoen aan de IFC Performance Standard 6: Biodiversity Conservation and Sustainable Natural Resource Management. De ASN Bank wil niet alleen voorkomen dat zij direct betrokken wordt bij activiteiten die de biodiversiteit bedreigen, maar ook dat zij indirect be-

trokken raakt bij investeringen in zulke activiteiten. Ten slotte onderzoeken wij of onze beleggingen voldoen aan lokale wet- en regelgeving op het gebied van biodiversiteit, zoals de European Habitat and Bird Directive.

Wij kunnen projecten ook selecteren omdat ze juist bijdragen aan versterking van de biodiversiteit.

Uitsluiten versus toelaten

Het is meestal niet mogelijk onderscheid te maken tussen niet investeren in activiteiten die we afkeuren, en wel investeren in activiteiten die we goedkeuren. Wanneer we bijvoorbeeld niet investeren in bosbouw zonder FSC-keurmerk, betekent dat automatisch dat we alleen investeren in bosbouw mét FSC-keurmerk. De uitkomsten van beide keuzes zijn vaak hetzelfde. In beide gevallen moeten we definiëren wat duurzame bosbouw is. Voor ons zijn die definities gelijk. Uitsluiting van de ene activiteit betekent automatisch toelating van de andere activiteit.

In de praktijk kan echter een verschil ontstaan doordat de uitsluitingsvraag (wat willen we niet) nog veel vaker voorkomt dan de toelatingsvraag (wat willen we wel). Daar is een eenvoudige verklaring voor: er zijn veel meer activiteiten die niet aan onze criteria voldoen dan die wel aan onze criteria voldoen.

Zo zijn er erg weinig duurzame bosbouwactiviteiten die voldoen aan de duurzaamheidscriteria van de ASN Bank en aan alle investeringsvoorwaarden.

F Selectiecriteria biodiversiteit voor staatsobligaties

Wij beoordelen ook landen op hun biodiversiteitsprestaties. Die prestaties wegen mee in de selectie van staatsobligaties. Wij sluiten landen van beleggingen uit die niet actief bijdragen aan bescherming van biodiversiteit doordat zij de onderstaande internationale verdragen tot behoud van biodiversiteit niet onderschrijven. Deze verdragen richten zich vooral op het behoud van soorten en van ecosystemen. De belangrijkste verdragen waarmee wij rekening houden bij het beoordelen van staatsobligaties zijn:

- Convention on Biological Diversity (CBD),
- Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora (CITES),
- Convention on the Conservation of Migratory Species of Wild Animals,
- The International Treaty on Plant Genetic Resources for Food and Agriculture,
- Convention on Wetlands (ook bekend als de Ramsar Convention),
- Unesco World Heritage Convention (WHC),
- UN Convention on the Law of the Sea,
- Cartagena Protocol.

Landen moeten tevens tot de betere behoren op de volgende internationale indices (zie ook de Issuepaper Staatsobligaties):

Onderwerp	Toelichting keuze	Indicator
1. Klimaatverandering	Een van de hoofdthema's van de ASN Bank	Uitstoot broeikasgassen per inwoner
2. Aandeel duurzame energie	Belangrijke oplossing voor het klimaat- en energievraagstuk	Waterkracht en duurzame energie als percentage van de totaal opgewekte electriciteit
3. Kernenergie	Leidt tot uitsluiting bij ondernemingen	Gebruik of productie per inwoner
4. Waterverontreiniging	Goede indicator voor het milieubeleid van een land	Emissies van fosfaat en nitraat in het water
5. Luchtverontreiniging	Goede indicator voor het milieubeleid van een land	Uitstoot van zwaveloxides per inwoner
6. Afvalverwerking	Goede indicator voor het milieubeleid van een land	Hergebruik van papier en glas
7. Natuurbehoud	Van belang voor het behoud van biodiversiteit	Aandeel beschermd natuurgebied van het totaal

Van deze milieuonderwerpen zijn vooral klimaatverandering (1), waterverontreiniging (4), luchtverontreiniging (5) en natuurbehoud (7) van belang voor biodiversiteit. Hierbij tekenen wij aan dat er momenteel geen goede, bruikbare wereldwijde maatstaf beschikbaar is voor waterverontreiniging.

G Biodiversiteit bij de overige activiteiten van de ASN Bank

Biodiversiteit en engagement

Bij tussentijdse evaluaties van de beleggingen in het universum van zowel de ASN-fondsen als de ASN Bank kan blijken dat een bepaalde belegging lager scoort dan de rest van de sector in prestaties op gebied van biodiversiteit. Dat kan er uiteindelijk toe leiden dat wij die belegging afstoten. Voordat we daartoe overgaan, benaderen we de betreffende onderneming of instelling actief met de vraag om de biodiversiteitsprestatie te verbeteren. Het doel hiervan is om ondernemingen en instellingen in het universum die achterblijven met hun biodiversiteitsprestatie, via de dialoog aan te sporen tot een betere prestatie. Zie hiervoor ook het Engagement Beleid ASN Bank [10].

'Het doel hiervan is om ondernemingen en instellingen in het universum die achterblijven met hun biodiversiteitsprestatie, via de dialoog aan te sporen tot een betere prestatie'

Biodiversiteit en stemmen

Als belegger in aandelen van beursgenoteerde ondernemingen bezitten de ASN-beleggingsfondsen stemrecht. Wij stemmen op aandeelhoudersvergaderingen vóór maatregelen om de biodiversiteitsprestatie te verbeteren en, als dat aan de orde is, vóór stemvoorstellen waarbij een relatie wordt gelegd tussen de beloning

van het bestuur van de onderneming en de biodiversiteitsprestatie. Vooral in de Verenigde Staten, maar in de toekomst waarschijnlijk ook in andere regio's, staan regelmatig 'shareholder proposals' (voorstellen van aandeelhouders) op de agenda's van aandeelhoudersvergaderingen die ondernemingen vragen hun biodiversiteitsprestaties te verbeteren. Dat kunnen zij doen door bijvoorbeeld te investeren in compenserende maatregelen (zoals het aanplanten van nieuw bos bij het kappen van bestaand bos) of in duurzaam geproduceerde grondstoffen. De ASN Bank stemt voor dergelijke voorstellen. Ook stemmen wij in voorkomende gevallen voor meer transparantie over en doelstellingen voor biodiversiteitsprestaties. Zie ook het Stembeleid ASN Bank [11].

Kantoor ASN Bank en biodiversiteit

'Practice what you preach' is de leidraad bij de vertaling van het biodiversiteitsbeleid van de ASN Bank voor haar eigen kantoororganisatie. De ASN Bank bevindt zich op één, relatief kleine kantoorlocatie. Daardoor blijven onze directe effecten op de biodiversiteit beperkt. Bij het managen van onze effecten op biodiversiteit focussen wij op het klimaat en het gebruik van papier. Deze aspecten zijn immers het meest materieel voor onze kantoororganisatie (uitgebreidere informatie hierover vindt u in de Issuepaper Klimaat).

De ASN Bank heeft twee hoofddoelstellingen bij het beheersen van de effecten van haar eigen organisatie op de biodiversiteit:

- de ASN Bank blijft een volledig klimaatneutrale kantoororganisatie;
- vermindering van het papierverbruik per rekening.

De subdoelen van de ASN Bank in het kader van de biodiversiteit zijn:

- vermindering van de feitelijke CO₂-uitstoot per fte;
- volledige toepassing van groene stroom;
- volledige compensatie van alle CO₂-emissies;
- leaseregeling gericht op vermindering van de uitstoot van broeikasgassen;
- biologische catering (onderdeel van het duurzame inkoopbeleid);
- ecologisch onderhoud van de tuin;
- uitsluitend gebruik van FSC-gecertificeerd, volledig hergebruikt papier.

H Bronnen

- [1] World Resources Institute, the Meridian Institute, and the World Business Council for Sustainable Development (2008) The Corporate Ecosystem Services Review: Guidelines for Identifying Business Risks & Opportunities Arising from Ecosystem Change. Version 1.0. Washington, DC.
- [2] TEEB 2009, The Economics of Ecosystems and Biodiversity
- [3] Convention on Biological Diversity, UN Earth Summit Report, 1992
- [4] World Resources Institute, Washington, DC, Millennium Ecosystem Assessment, 2005. Ecosystems and Human Well-being: Biodiversity Synthesis
- [5] Nyenrode, Identification and development of opportunities for biodiversity information services for rating agencies. September 2009
- [6] Ned. Tijdschrift voor Geneeskunde 2009, 153:B513, Klimaatverandering ook een probleem voor de gezondheidszorg (www.ntvg.nl/publicatie/klimaatverandering-ook-een-probleem-voor-volledig)
- [7] IUCN Red List (Januari, 2010), www.iucnredlist.org
- [8] Social Responsibility Criteria for Companies that Purchase Soy and Soy Products, mei 2004
- [9] Notitie GGO-Beleid ASN Bank, 26 november 2008
- [10] ASN Engagementbeleid, april 2008
- [11] ASN Duurzaam Stembeleid, maart 2010

I Bijlagen

Biodiversiteit, ecosystemen en ecosysteemdiensten

Biodiversiteit is de variatie aan planten, dieren en micro-organismen. Samen vormen zij allerlei soorten ecosystemen, die op hun beurt uiteenlopende ecosysteemdiensten leveren aan mensen. Die diensten kunnen onder druk komen te staan doordat een ecosysteem aan kracht verliest wanneer bepaalde soorten verdwijnen. Hoe dat precies werkt, weten we vaak nog niet. Dat is een extra reden om voorzichtig te zijn met het ingrijpen in de biodiversiteit en de ecosystemen.

De diensten die ecosystemen leveren, zijn in te delen in de volgende vier groepen:

Goederen

Voedsel
Hout
Brandstof
Genen
Schoon water

Culturele diensten

Spirituele en religieuze waarden
Kenniss
Educatie
Inspiratie

Regulerende diensten

Bestuiving
Ziektebestrijding
Waterberging
Klimaatregulering
Afhouding erosie

Ondersteunende diensten

Zuurstofproductie
Waterkringloop
Vruchtbare grond
Nutriëntenkringloop